

gennemført en systematisk sammenligning af de udenrigspolitiske debatter og fremdraget nogle karakteristiske forskelle mellem de to lande. Begrebet tanke-skoler skal gennemarbejdes yderligere, men tegner sig som et brugbart analytisk redskab til at få overblik over et stort materiale. Hvorvidt der er yderligere generaliseringsmuligheder i den anvendte metode er et spørgsmål, som forfatteren lader stå åbent, og som heller ikke lader sig besvare på det foreliggende grundlag.

Niels Amstrup

Bertel Haarder, Erik Nilsson, Hanne Severinsen, *Ny-liberalismen og dens rødder*. Holte: Forlaget Liberal, 1982. 96 s., 68,50 kr.

Undervisningsministeren, institutbestyreren på Danmarks tekniske Højskole og næstformanden for Danmarks liberale Parti har sammen skrevet en lille bog, hvor de forsøger at give en samlet redegørelse for ny-liberalismens grundlæggende politisk-teoretiske antagelser og samtidig søger at knytte disse an til konkrete og aktuelle samfundsproblemer. Som bogen faktisk er skrevet, fremstår den også som et politisk kampskrift primært rettet mod socialdemokratiske ideer.

Udgangspunktet for fremstillingen er aksiomatiske påstande om menneskets erkendelsesmuligheder (p. 30). Forfatterne bekender sig til et pessimistisk erkendelsessyn, dvs. de hævder, at sandheden er skjult for mennesket. Det er desuden forfatternes påstand, at den vigtigste sociale værdi, åndsfriheden, kun kan garanteres gennem denne hævde af en pessimistisk erkendelsesopfattelse, idet netop den danner grundlaget for et optimistisk syn på det enkelte samfundsindivid. Når sandheden er skjult, skal det enkelte menneske ikke henvende sig til ideologiske »ypperstepræster«, der mener at sidde inde med sandheden, men er i stand til selv at indse sine interesser og forvalte sit eget liv. Det er for de ny-liberale teoretikere netop denne fastholden ved såvel åndsfriheden som ved det optimistiske individ-syn, der er forudsætningen for det ønskede åbne samfund.

Forfatterne gør samtidig op med oplysningsfilosofiens, Hegels og Marx' såkaldte optimistiske erkendelsesopfattelse, som hævder, at sandheden er givet og kan erkendes. Denne opfattelse kritiseres i bogen, ikke blot fordi den er forkert, men hovedsageligt fordi den påstås at have farlige politiske implikationer, idet »sandhedens eksperter« ikke vil lytte til anderledes tænkende samfundsindivider, men vil tvinge dem til at acceptere deres »sandhed«. Netop heri ligger et pessimistisk syn på det enkelte samfundsindivid og en tendens til at legitimere totalitære lukkede samfundssystemer.

gennemført en systematisk sammenligning af de udenrigspolitiske debatter og fremdraget nogle karakteristiske forskelle mellem de to lande. Begrebet tanke-skoler skal gennemarbejdes yderligere, men tegner sig som et brugbart analytisk redskab til at få overblik over et stort materiale. Hvorvidt der er yderligere generaliseringsmuligheder i den anvendte metode er et spørgsmål, som forfatteren lader stå åbent, og som heller ikke lader sig besvare på det foreliggende grundlag.

Niels Amstrup

Bertel Haarder, Erik Nilsson, Hanne Severinsen, *Ny-liberalismen og dens rødder*. Holte: Forlaget Liberal, 1982. 96 s., 68,50 kr.

Undervisningsministeren, institutbestyreren på Danmarks tekniske Højskole og næstformanden for Danmarks liberale Parti har sammen skrevet en lille bog, hvor de forsøger at give en samlet redegørelse for ny-liberalismens grundlæggende politisk-teoretiske antagelser og samtidig søger at knytte disse an til konkrete og aktuelle samfundsproblemer. Som bogen faktisk er skrevet, fremstår den også som et politisk kampskrift primært rettet mod socialdemokratiske ideer.

Udgangspunktet for fremstillingen er aksiomatiske påstande om menneskets erkendelsesmuligheder (p. 30). Forfatterne bekender sig til et pessimistisk erkendelsessyn, dvs. de hævder, at sandheden er skjult for mennesket. Det er desuden forfatternes påstand, at den vigtigste sociale værdi, åndsfriheden, kun kan garanteres gennem denne hævde af en pessimistisk erkendelsesopfattelse, idet netop den danner grundlaget for et optimistisk syn på det enkelte samfundsindivid. Når sandheden er skjult, skal det enkelte menneske ikke henvende sig til ideologiske »ypperstepræster«, der mener at sidde inde med sandheden, men er i stand til selv at indse sine interesser og forvalte sit eget liv. Det er for de ny-liberale teoretikere netop denne fastholden ved såvel åndsfriheden som ved det optimistiske individ-syn, der er forudsætningen for det ønskede åbne samfund.

Forfatterne gør samtidig op med oplysningsfilosofiens, Hegels og Marx' såkaldte optimistiske erkendelsesopfattelse, som hævder, at sandheden er givet og kan erkendes. Denne opfattelse kritiseres i bogen, ikke blot fordi den er forkert, men hovedsageligt fordi den påstås at have farlige politiske implikationer, idet »sandhedens eksperter« ikke vil lytte til anderledes tænkende samfundsindivider, men vil tvinge dem til at acceptere deres »sandhed«. Netop heri ligger et pessimistisk syn på det enkelte samfundsindivid og en tendens til at legitimere totalitære lukkede samfundssystemer.

Skematisk fremstilling af hovedlinierne i ny-liberalisternes argumentation:

	Erkendelses- opfattelse:	Syn på samfundsindivid:	Samfundssyn:
Rationalister, Hegel, Marx, o.a.	Optimistisk →	Pessimistisk →	Lukket (autoritært, totalitært)
Ny-liberalister	Pessimistisk →	Optimistisk →	Åbent (liberalt demokrati)

Hele opgøret med den optimistiske erkendelsesopfattelse (rationalismen i alle dens afskygninger) rammer imidlertid også ny-liberalismens egne rødder i oplysningsfilosofien, hvilket forfatterne også selv erkender, men uden at denne erkendelse dog får konsekvenser for deres videre argumentation.

Man kan i ny-liberalisternes position finde mange lighedspunkter med de »nye franske filosoffer« (specielt er der formentlig hentet inspiration fra Glucksmanns bog *Herretænkere*). Ligesom hos disse koncentrerer bogens kritik mod venstreorienterede forsøg på disciplinering og afretning af de enkelte samfundsindividers udfoldelsesmuligheder, medens kapitalismens tilsvarende tendenser, som en af ny-filosoffernes inspirationskilder Michel Foucault har analyseret så grundigt, ikke tages op. Ligesom hos de »nye filosoffer« drages det pessimistisk-anarkistiske erkendelsessyn heller ikke hos ny-liberalisterne ud i sine yderste konsekvenser (som Deleuze, Guattari og Lyotard har forsøgt), idet ny-liberalisterne tyr til en rationalistisk argumentationsform, hver gang konsekvenserne af det pessimistiske erkendelsessyn bliver for politisk »farlige« for forfatterne.

Forfatterne søger i bogen også at knytte den teoretiske diskussion om ny-liberalismens fundamentale grundpostulater an til deres holdning til praktiske politiske spørgsmål. Stærkt præget af eksplicite henvisninger til Hayek og Friedmanns arbejder diskuteres temaer som demokrati, markedsøkonomi, statens rolle, ligesom bogen rummer et centralt afsnit om holdningen til ny teknologi. Den totale tavshed om emner som EF og atomkraft er i øvrigt iøjnefaldende.

Bogens kobling fra de teoretiske antagelser om erkendelse, samfundsindivid og samfundssystem til mere konkrete politiske samfundsspørgsmål er yderst problemfyldt. (For en grundigere analyse af såvel bogens teoretiske antagelser som af de alvorlige problemer med anknytningen til konkrete samfundsspørgsmål, se Leif Brøndbjerg og Niels Højberg, »Ny-liberalismen – et tankesæt i splid med sig selv«, i *Philosophia*, årg. 11, nr. 3-4, 1983, pp. 170-183). I afsnittet om teknologi går det således helt galt, idet forfatterne her formulerer holdninger, der står i direkte modstrid med det teoretiske udgangspunkt. Bogens meget positive syn på den nye teknologi bliver begrundet med en argumentationsform, hvis indhold der eksplicit er taget afstand fra og advaret imod i de teoretiske afsnit. Erkendelsesopfattelsen bliver her optimistisk/rationalistisk og synet på det enkelte samfundsindivid pessimistisk. Således opfattes for eksempel typografernes protest mod den nye teknik, som kan afskaffe deres fag og dermed deres arbejde, som tegn på, at det

ikke er eksperternes »overordnede rationelle argumenter (der) tæller, men de irrationelle menneskelige følelser, der ofte udspringer af uvished« (p. 47). Dette opfattes her ensidigt negativt. Samfundsindividerne må derfor, ifølge bogen, bevidstgøres om den nye teknologis velsignelser. »Det vi kan gøre noget ved er den menneskelige usikkerhed, der er årsagen til mange af protesterne mod den nye teknologi. Man er blevet dårligt orienteret – måske slet ikke« (p. 47). Det er teknikeren, der skal docere sandheden om den nye teknologi.

Bogen afsluttes med en redegørelse for liberalismens rødder i tre kapitler om liberalismens historie i Danmark og England og om Grundtvigs frihedssyn.

Generelt bærer bogen tydeligt præg af at være dårligt gennemarbejdet. Dette forhold kan dog næppe forklare de problemer og inkonsistenser, den er behæftet med. Det må tværtimod give anledning til både undren og skepsis, at tre så prominente fortalere for ny-liberalismen i Danmark kan give udtryk for så indbyrdes modstridende synspunkter i en bog, der som sit mål har at være »en samlet fremstilling af det liberale tankesæt« (p. 7) og desuden er tænkt som en »undervisningsbog på gymnasier, højskoler, seminarier, handelsskoler m.v. som modvægt mod strømmen af nymarxistisk litteratur« (p. 7).

Leif Brøndbjerg og Niels Højberg

Jens Nauntofte, *Israel – en tidsindstillet bombe?* Et kritisk studie i Israels kamp mod palæstinenserne. København: Vindrose, 1983. 224 s., 125,00 kr.

Amnon Kapeliouk, *Shabra og Chatila – Rapport om en massakre*. Charlottenlund: Forlaget Rosinante, 1983. 113 s., 98,00 kr.

Der er igennem årene skrevet ganske mange bøger om situationen i Mellemøsten. Skildringen af Israel har som oftest indtaget en central plads i disse værker. Med sin nye bog tager Jens Nauntofte endnu en gang fat i dette urolige hjørne af verden. Han har – som bogens undertitel også antyder – en noget anderledes vinkel på sit stof: nemlig Israel versus palæstinenserne. Det er en god og rigtig problemstilling. Som Nauntofte korrekt fremhæver: »Den jødiske stat og palæstinenserens ulykkelige skæbne er to sider af samme sag, ganske uanset at israelerne prøver at smyge ansvaret af sig« (s. 216). Hvis éns kendskab til den konstante mellemøstlige konflikt er begrænset, er det nemt at komme med løsninger. Hvis man – som Nauntofte – har et årelangt personligt kendskab til området og de involverede parter, er det straks sværere. Det er vanskeligt »at holde hovedet koldt« i den forbindelse. Det har Nauntofte formået med sin nye bog.

Bogens tre første kapitler bringer os ind i begivenhedernes centrum ved at beskrive krigen i Libanon, belejringen og bombardementerne af Beirut sidste sommer. Massakren i de to flygtningelejre Shabra og Chatila behandles også. Nauntofte fremhæver den næsten groteske ulighed mellem parterne. Som han påpeger, var styrkeforholdet tolv til én. Men det er jo slet ikke det vigtigste. Det våbenteknologiske svælg mellem PLO og Israel var (og er) så stort, at mandskabs-